

Vad säger hunden?

Kan hundar skratta eller känna skam? Är en hund som viftar på svansen alltid glad? Läs om forskarnas senaste studier av hundars kommunikation, och vilka slutsatser de drar. Ju bättre vi människor blir på att förstå våra fyrfota vänner, desto tryggare och lyckligare blir vi tillsammans.

TEXT LENA HEIMLÉN

Det råder delade meningar om när i tiden hundens domesticering började, det man med säkerhet vet är att *Canis lupus*, grävargen, är dess närmaste släkting.

- Hunden har varit människans sällskap, trygghet och hjälp under många tusen år och de som förstod hundarnas språk var bättre på att utnyttja samarbetet för att skaffa mat och skydd, säger Per Jensen, professor i etologi.

Hunden har utvecklat ett sätt att kommunicera som vi människor förstår, åtminstone till en viss grad. Det pågår en ständig utveckling och hundens kroppsspråk har blivit överdrivet för att underlätta vår förståelse. Numera vet vi att hundar kommunicerar om mycket mer och kan indikera sina önskemål och planer på ett sätt vi tidigare trodde var omöjligt.

”De flesta känner igen en vaktande hund, en hund som inbjuder till lek och en som är glad”

Vi vet nu att hundar inte enbart tolkar människors tonfall, hundar kan även lära sig ord. Det mest extrema fallet lär vara border collien Chaser i USA. Efter endast tre års träning hade hon lärt sig mer än 1 000 olika ord som betecknade lika många föremål.

På senare tid har man även studerat hur hundens båda hjärnhalvor styr dess signaler. Professor Giorgio Vallortigara vid universitetet i Trento, Italien, och hans kolleger genomförde en studie av hundars sätt att vifta på svansen. Resultaten visar att sådant som väcker glädje hos hunden gör att svansen rör sig mer åt höger, medan händelser som aktiverar

hjärnans stresscentrum gör att svansen rör sig mer åt vänster. De muskler som styr svansens rörelser styrs från olika delar av hjärnan; den vänstra är mer positivt sinnad och styr höger sida av kroppen.

Alternativ till dominansmodellen

- Jag använder hellre begreppet kommunikation än språk, säger Kenth Svartberg, doktor i etologi. Språk använder man främst när man har en avsikt med det man framför. Kommunikation är ett vidare begrepp som också innebär att en individ läser av en signal och tolkar den; signaler som kanske inte är medvetna eller har ett syfte.

En hund som ställer sig i lekställning har ofta en avsikt med sina signaler - den vill leka - ett beteende som har en intention. En hund som upplever stark stress eller rädsla däremot, kan reagera med att tömma analsäckarna. Ett beteende som andra hundar reagerar starkt på, men som inte är en avsiktlig signal.

Tolkningen av hundens beteende beror på vilken bakomliggande modell eller teori man utgår från, vilket gör att det är svårt att slå fast en sanning om hur vi kan översätta vad en hund säger. Dominansmodellen har under många år varit etablerad inom etologin för att förklara det som sker inom den sociala gruppen. Numera finns även alternativa modeller för samspillet i gruppen, till exempel försonande beteenden, anknytning och vänskap som alla är viktiga för ett fungerande samarbete. Vilken teorigrund man har avgör hur man tolkar hundens signaler. Det som förr sågs som underkastelse kan därför i dag tolkas som en vänskaplig gest eller som ett sätt att knyta starkare sociala band.

Man måste läsa in hela hunden, inte bara titta på en del. En hund som viftar på svansen är inte nödvändigtvis glad, det finns exempelvis hundar som viftar på svansen mitt i ett slagsmål. Och en hund som visar tänderna vill troligen visa ▶

Njuter i fulla drag - eller besväras av fartvinden? Forskningen kring hundars språk och signaler har gjort stora framsteg på senare år, men har också öppnat för fler tolkningar.

FOTO ATANAS TEODOSIEV RAS WEIMARANER

FOTO: JAMIE STREET, RAS: NOVA SCOTIA DUCK TOLLING RETRIEVER

Ett gott råd till oss människor är att alltid tolka hundens beteende välvilligt. En hund vill vara sin människa till lags. När den misslyckas behöver den förståelse och vägledning – inte bestraffning.

OBS!

Slagsmål eller lek? Hundar kan vifta på svansen mitt i ett slagsmål. Eller visa tänderna när de leker.

FOTO: ATERKOMMER RAS: ÅTERKOMMER

Det här kroppsspråket är svårt att missförstå. Kom och lek med mig!

FOTO: MÄRTENGELEBRETSSON, RAS: DANSK SVENSK GÅRDHUND

Lästips

Ingalill Blixt, Curt Blixt, Kenth Svartberg: Mentalitetsboken • Per Jensen: Den missförstådda hunden. Hundens språk och tankar. Hunden som skäms • Sverre Sjölander: Naturens budbärare, från djursignaler till människospråk. Från urhund till sällskaps-hund • Kenth Svartberg: Bra relation: om samspelet mellan människa och hund.

Etologi

Etologi, läran om djurs beteenden, av grekiskans ethos, "sed, vana"; och logia, "lära", har under århundraden intresserat och fascinerat människan. Charles Darwin är troligen den som haft störst betydelse för etologins utveckling och hans evolutionsteori la grunden för studier av djuren och deras beteenden, som han beskrivit i sin bok Känsloernas uttryck hos människan och djuren.

Det har genom åren funnits olika syn och tolkningar av djurens beteenden, delvis baserat på vilka djurslag man studerat. Vissa etologer har fokuserat på inlärningsprocesser och reflexer medan andra forskat kring intresset för instinkter. Tre nyckelpersoner: Karl von Frisch, Konrad Lorenz och Niko Tinbergen tilldelades Nobelpriset i fysiologi eller medicin år 1973 för sina insatser i utvecklandet av etologin.

att den kan bitas, men det finns hundar som skrattar och är väldigt vänskapliga, skillnaden syns i kroppshållningen.

Hur känner sig en glad hund? Att den är glad kan vi ganska enkelt läsa av, men hur den känner sig får vi aldrig veta. Vi kan ju inte fråga den. Men kan hundar känna svartsjuka, skam och ånger? Det vi tolkar som avund eller att hunden vill trösta oss, kanske bara är en reaktion på att människan betar sig på ett annat sätt än hunden är van vid.

Kan skilja på rätt och fel

Per Jensen skriver i sin bok "Hunden som skäms" att 74 procent av hundägarna i en stor undersökning var övertygade om att deras hundar kan känna skam och dåligt samvete. Många forskare menar däremot att skam och skuld är känslor som kräver en så hög form av medvetande att de inte kan förekomma hos andra arter än människan. Skam hör till den grupp av känslor som psykologer kallar sekundära emotioner, de kräver en sammansatt tankeförmåga och är betydligt mer komplexa än primära upplevelser som till exempel skräck, ilska, hunger och törst.

- Hundar förstår att andras syn på världen kan skilja sig från den egna, menar Per Jensen, och de anpassar beteendet efter om deras ägare ser dem eller inte. Det innebär att de åtminstone har en av de viktigaste egenskaperna som behövs för att kunna känna skuld.

I en doktorsavhandling från Cambridge University mättes stressreaktioner från hundar som lämnades ensamma i ett rum med en förbjuden godbit. Ungefär hälften av dem misslyckades med att göra som ägaren sagt och stal godbiten. Hos dessa hundar steg pulsen i samband med att de bröt mot reglerna. Per menar att det är tydliga belägg för att hundar faktiskt har en känsla för vad som är rätt och fel, även om det behövs mer forskning inom området för att kunna komma med säkra slutsatser.

Så vad händer om man hittar en skamsen hund bredvid en söndertuggad toffel? Skäms hunden verkligen eller är det vi som övertolkar signalerna? Det är mer troligt att hunden reagerar på ägarens irritation än att den verkligen ångrar något, menar Kenth Svartberg. Och om den skäms, ska man då skälla på den? Varför straffa någon som redan "vet" att den har gjort fel?

Att kunna kommunicera känslor är viktigt både för den enskilda individen och för flocken. En rädd hund signalerar annalkande fara till andra. Att skämmas är en moralisk känsla och det vi tolkar som dåligt samvete kanske bara är ett beteende som hundar lärt sig för att undgå bestraffning.

- Jag menar att hundar kan känna rädsla, ilska, empati och så vidare, och brukar betona att man ska förmänskliga hundars känslor eftersom de upplever ungefär samma saker som vi och det är det de kommunicerar, säger Per Jensen.

Däremot ska man inte förmänskliga deras avsikter eftersom de inte hämnas och inte är långsinta. De gör aldrig något för att "straffa" sin ägare.

Det finns fortfarande många likheter mellan vargar och hundar i beteende och kommunikation men också några markanta skillnader. Hunden har lättare att lära sig att förstå ord och pekande, den tar hjälp i besvärliga situationer, söker ögonkontakt och har förmågan att lära sig mänskliga beteenden och vanor.

Hundar har också så kallad objektpermanens, alltså förmågan att föreställa sig ett objekt även om den inte kan se, höra eller lukta sig till det. Hundar är ivriga att lära och vara människor till lags. De lystrar till uppmuntran och positiv förstärkning. Vargar saknar den förmågan att kommunicera med oss.

Hund och varg hälsar på samma sätt

Hans Temrin, docent i etologi, har tillsammans med doktorn Christina Hansen Wheat genomfört ett unikt projekt där man jämfört hundvalpar med vargvalpar som fötts upp under likadana förhållanden och där man tittat på de sociala relationerna inom respektive kull.

Projektet har pågått under fem år och nu analyseras de resultat som framkommit. Målsättningen är att se vilka skillnader och likheter som finns i deras beteenden och kommunikation. Genom att studera och jämföra hund med varg kan vi få en uppfattning om hur hunden har förändrats. Finner man gemensamma beteenden kan man dra slutsatsen att de skapats genom naturlig selektion.

- Det finns mycket när det gäller hundars beteende som "alla" tar för givet som om det vore sanningar, säger Hans Temrin. Resursförsvaret, jakt, förmåga till samarbete och så vidare. Och hundar är inte de enda djur som förstår när vi pekar. Det har gjorts försök med både dovhjortar och stora fladdermöss, arter som inte alls är domesticerade, och de förstår mycket väl vårt pekande.

Det som framstår mycket tydligt i studien är att vargarna är mer försiktiga och undersöker saker mer noga än hundar.

Hundar söker ögonkontakt för att förstå sina människor.

FOTO: LOTTA BENGTSSON, RAS: AUSTRALIEN SHEPHERD

En rädd eller osäker hund kan skälla, resa ragg och vifta på svansen - allt på samma gång. Eller ta skydd hos husse eller matte...

FOTO: LOTTA BENJESSON RAS WACHTELHUND

Lär dig av valpen!
Den kommunicerar på liknande vis med dig som med sin mamma och sina syskon.

FOTO: ANDERS JOHANSSON RAS NORSK ÄLGHUND, GRA

En stirrande blick kan uppfattas som aggressiv eller utmanande, men inte om den kombineras med andra signaler för lek.

FOTO: MÄRTEN ENGELBREKTSOON RAS INGENUPPGIFT

Här kan man säga att den mindre västgötaspetsen visar underkastelse. Men man kan också se beteendet som en vänskapsgest och som ett sätt att knyta starkare sociala band.

FOTO: YVONNE KEKONEN RAS VÄSTGÖTASPETS OCH UNGERSK VIZSLA

Vargarna signalerar sina intentioner tydligare i flocken och visar tydligt sin underlägsenhet när de är små. Vargarna är mer skygga, väldigt misstänksamma när det gäller nya saker och människor och är känsligare för ljud. Det som utmärker vargarna är också deras ständigt pågående sociala spel och språk, båda oerhört viktiga för deras överlevnad. Hundar måste inte delta i det sociala spelet, de får mat, gemenskap och överlever ändå.

- Men en hel del är spekulation, säger Hans. Det man ser med blotta ögat kanske inte går att mäta. Det framgick när vi använde oss av Svenska Brukshundklubbens valpbeskrivning där vi kunde se på signalerna från både vargar och hundar hur de reagerade, men allt ska bedömas och kvantifieras. Vi jobbar nu med analyser av materialet och vet ännu inte vad slutresultaten blir.

Den största likheten mellan hund och varg är hälsningsproceduren. De blir lika glada när de hälsar på en människa de känner; hoppar, går runt, luktar och slickar i ansiktet. Skillnaden mellan arterna är att vargen inte går att stoppa, inte ens de som är präglade på människor, medan hunden kan läras att inte hoppa.

Men vissa saker får man inte bort, hur mycket man än selekterar menar Hans. Han vill gärna fortsätta att forska på hundar, i synnerhet vad som är naturliga beteenden. Sådant är svårt att göra studier på i dag eftersom vi människor oftast börjar socialträna våra valpar redan vid några veckors ålder.

- Alla hundar som har deltagit i våra studier har placerats

ut i olika familjer och jag har fortfarande kontakt med många av dem, berättar Hans. Hundarna är välanpassade och lätta att handskas med och fungerar bra socialt både i familjerna och i större sammanhang vilket är fascinerande med tanke på att de fått bete sig hur de vill under sina första 7-8 månader i livet.

Tolka allting till hundens fördel!

- Genom selektiv avel har vi fått fram hundar som kan göra sig förstådda, men det finns givetvis individuell variation. Vi är olika bra på att kommunicera, säger Per Jensen, det gäller både människor och hundar, men eftersom raserna kan deras språk också skilja sig åt en del.

Mycket av hundens kommunikation sker med kroppsspråk; de flesta känner igen en vaktande hund, en hund som inbjuder till lek och en som är glad. Svans, ansiktsuttryck och öron är en stor del av signalerna, men ett antal raser saknar svans och andra har huvuden som avlats så att de inte har full signalförmåga. För att kompensera dessa brister har de utvecklats en imponerande vokabulär, som inte alltid är helt enkel att tolka. Dessutom lär det vara så att många ljud vi hör hos hundar är förbehållna kommunikationen med människor och används inte i kommunikationen med andra hundar.

Det finns en del seglivade myter som är svåra att slå håll på. Att inte titta en hund i ögonen för att den kan uppfatta människan som hotfull, till exempel.

- Vargar, även om de är välsocialiserade med människor,

har svårt att titta folk i ögonen, säger Kenth Svartberg, men när det gäller hundar ingår det ofta som en komponent att läsa av ansiktet. Hundar söker ofta ögonkontakt och, åter igen, det gäller att läsa av hela hunden! Det kan finnas hundar som känner sig hotade om man stirrar, men det beror på sammanhanget och det är stor skillnad på signaler inom gruppen och individer man inte känner.

Skall, gnäll och morrande är andra delar av hundars språk som är föremål för feltolkningar. Allt morrande är inte ett för stadium till bitande och det finns många morrande läten som inte alls har med aggression att göra. Olika typer av skall, däremot, tycks vara relativt enkelt för människor att tolka.

Såvitt man vet har hundar samma "språk" oavsett var i världen de finns och tolkningarna av hundspråk är etologer relativt eniga om. Några beteenden står forskningen dock frågande kring, till exempel vissa hundars beteende att rulla sig i illaluktande saker. Detsamma gäller koprofagin, det vill säga att hundar äter bajs. Ingen vet funktionerna i dessa beteenden. Ännu. Forskning pågår på området, se faktaruta här intill.

Att hunden är en levande, kännande varelse tycks alla vara överens om. Hundar lever i nuet och reflekterar inte bakåt i tiden. En utmaning med hundägandet är att vara öppen och ibland tolka om och ompröva kommunikationen. Och en god tumregel är att alltid tolka signaler och beteenden till hundens fördel. 🐾

Fyll i enkäten och hjälp forskarna!

Just nu pågår en undersökning vid zoologiska institutionen på Stockholms Universitet där en student ska ta reda på mer om varför vissa hundar äter avföring.

Oavsett om din hund gör det eller ej kan du bidra till forskningen genom att gå in på länken nedan och fylla i en enkät.

www.skk.se/sv/nyheter/2018/4/varfor-ater-hunden-bajs/

Vill du lära dig mer?

För den som är intresserad av djurs beteende och behov finns utbildning på kandidatnivå i etologi och djurskydd på Sveriges lantbruksuniversitet. Det finns även ett masterprogram på Stockholms Universitet.

Svenska Kennelklubben har två distanskurser i ämnet: Hundens beteende och Mera mentalitet. Läs om dem på www.skk.se/distansutbildningar